

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu JUDr. Juraja Klimenta a sudcov JUDr. Milana Karabína a JUDr. Petra Szaba v trestnej veci **neb. J. K.** v konaní o vyslovení súdnej rehabilitácie o sťažnosti navrhovateľky M. K. proti uzneseniu Krajského súdu v Bratislave z 31. marca 2011, sp. zn. 2 Td 1/2011, na neverejnom zasadnutí konanom v Bratislave 11. mája 2011 takto

r o z h o d o l :

Podľa § 194 ods. 1 písm. a/ Tr. por. sa napadnuté uznesenie **z r u š u j e**.

Zároveň vyhlasuje, že ustanovením § 2 ods. 1 písm. c/ zákona č. 119/1990 Zb. o súdnej rehabilitácii v znení neskorších predpisov bolo **z r u š e n é** právoplatné uznesenie Krajského súdu v Bratislave zo 4. februára 1955, sp. zn. 3 Nt III. 1/51, ktorým súd vyslovil podľa § 287a Tr. por. **prepadnutie celého majetku obvineného J. K., nar. X. v M.**, naposledy bytom M. č. X., okres B.

Zrušené boli tiež všetky ďalšie rozhodnutia obsahovo nadväzujúce, a to dňom kedy boli vydané.

Trestné stíhanie obvineného **J. K.**, nar. X., sa podľa § 2 ods. 2 zákona č. 119/1990 Zb. o súdnej rehabilitácii v znení neskorších predpisov pre trestný čin opustenia republiky podľa § 95 ods. 1 Tr. zák. č. 86/1950 Zb., ktorý mal spáchať na skutkovom základe, že

dňa 2. novembra 1949 ilegálne odišiel do nepriateľského zahraničia a od roku 1950 sa zdržuje v Austrálii,

z a s t a v u j e.

Odôvodnenie

Krajský súd v Bratislave uznesením z 31. marca 2011, sp. zn. 2 Td 1/2011, podľa § 2 ods. 1, ods. 2 zákona č. 119/1990 Zb. v znení neskorších predpisov zamietol návrh M. K. na súdnu rehabilitáciu jej nebohého švagra J. K.. Svoje rozhodnutie odôvodnil tým, že trestné pokračovanie proti J. K. bolo uznesením štátnej prokuratúry z 23. decembra 1950 podľa § 88a Tr. por. prerušené v prípravnom konaní. Na základe toho dospel k záveru, že vo vzťahu k J. K. nemožno použiť ustanovenie § 2 vyššie spomínaného zákona o súdnej rehabilitácii, pretože nespĺňa základný predpoklad, a to právoplatné odsudzujúce súdne rozhodnutie. Na jeho prípad sa vzťahovali ustanovenia § 33 citovaného zákona, ktoré bolo lehotované dvomi rokmi od účinnosti zákona o súdnej rehabilitácii. Lehota však bola navrhovateľkou premlčaná, čo konštatovali aj v prípisoch Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky, sp. zn. IV/1Gn 414/10, zo 6. októbra 2010 a IV/1 Gn 1415/10 zo 7. decembra 2010. V závere svojho rozhodnutia krajský súd konštatoval, že samotné rozhodnutie bývalého Krajského súdu Bratislava, sp. zn. 3 Nt III. 1/51, z 3. februára 1955 je procesného charakteru, a preto ho nemožno vnímať ako uloženie trestu. Toto rozhodnutie nemá sankčný charakter.

Proti tomuto uzneseniu podala v zákonom stanovenej lehote sťažnosť navrhovateľka M. K. V dôvodoch svojej sťažnosti vytykala, že jej pôvodná žiadosť o rehabilitáciu z 11. mája 1992 nebola dodnes súdom ani prokuratúrou riadne v zmysle zákona vybavená. Vo veci nebolo vydané žiadne rozhodnutie v zmysle zákona o súdnej rehabilitácii, čím jej bola upretá možnosť účinne sa brániť proti neodborným až zavádzajúcim stanoviskám prokuratúry. Nebohého J. K. je nutné v zmysle § 33 ods. 3 zákona o súdnej rehabilitácii považovať za odsúdeného, aj keď mu nebol uložený trest v zmysle Trestného zákona. Z toho dôvodu sa na neho vzťahuje ustanovenie § 2 zákona o súdnej rehabilitácii, pričom rozhodnutie o tom vydá súd aj bez návrhu. Navrhla preto napadnuté uznesenie zrušiť a rozhodnúť, že J. K. je účastný rehabilitácie podľa § 2 ods. 1 písm. c/ zákona č. 119/1990 Zb. v znení neskorších predpisov. Žiadala v zmysle citovaného zákona o súdnej rehabilitácii vyhlásiť za zrušené uznesenie Krajského súdu v Bratislave zo 4. februára 1955, sp. zn. 3 Nt III. 1/51, ktorým súd vyslovil podľa § 287a Tr. por. v znení zákona č. 86/1950 Zb. prepadnutie celého majetku obvineného J. K., ako aj všetky ďalšie rozhodnutia obsahovo nadväzujúce na toto rozhodnutie. Napokon v zmysle § 2 ods. 2 citovaného zákona o súdnej rehabilitácii žiadala trestné stíhanie obvineného pre trestný čin opustenia republiky podľa § 95 zákona č. 86/1950 Zb. zastaviť.

Najvyšší súd Slovenskej republiky najprv skúmal, či navrhovateľka M. K. je osobou oprávnenou na podanie sťažnosti proti uzneseniu o súdnej rehabilitácii podľa § 2 ods. 2 zákona č. 119/1990 Zb. v znení neskorších predpisov. Uvedené ustanovenie totiž nevyklučuje vydať deklaratórne rozhodnutie o účasti na súdnej rehabilitácii aj na návrh oprávnenej osoby. Novelou zákona o súdnej rehabilitácii zákonom č. 47/1991 Zb. z 30. januára 1991, ktorý nadobudol účinnosť 1. marca 1991 bol rozšírený okruh osôb v ustanovení § 5 ods. 1 oprávnených podať návrh na začatie konania o súdnej rehabilitácii. Najvyšší súd zistil, že M. K. je v zmysle tohto ustanovenia osobou oprávnenou podávať návrh na začatie konania, pretože vyššie citovaným rozhodnutím Krajského súdu v Bratislave zo 4. februára 1955 boli jej práva dotknuté.

Taktiež zistil, že navrhovateľka podala sťažnosť v zákonom stanovenej lehote (§ 187 ods. 1 Tr. por.) napriek nesprávnemu poučeniu uvedenom v napadnutom uznesení, pretože navrhovateľka prevzala uznesenie 13. apríla 2011. Trojdňová lehota (do ktorej sa nezapočítava deň, v ktorom nastala udalosť určujúca začiatok lehoty – § 63 ods. 3 Tr. por.) uplynula 16. apríla 2011. Posledný deň lehoty pripadol na sobotu, čo je deň pracovného voľna, a preto sa za posledný deň lehoty v zmysle § 63 ods. 5 Tr. por. pokladá najbližší budúci pracovný deň, v posudzovanej veci pondelok 18. apríla 2011. Uvedeného dňa navrhovateľka aj sťažnosť osobne na príslušnom súde podala.

Napokon Najvyšší súd Slovenskej republiky na podklade podanej sťažnosti podľa § 192 ods. 1 písm. a/, písm. b/ Tr. por. preskúmal správnosť výrokov napadnutého uznesenia, proti ktorým sťažovateľka podala sťažnosť, ako aj konanie predchádzajúce týmto výrokom napadnutého uznesenia a zistil, že sťažnosť M. K. je dôvodná.

Z predloženého spisového materiálu najvyšší súd zistil, že proti obvinenému J. K. sa viedlo na bývalej štátnej prokuratúre prípravné konanie podľa § 13 Tr. por. v znení zákona č. 87/1950 Zb. pod sp. zn. SPt III/II – 84/50 pre trestný čin opustenia republiky podľa § 95 zákona č. 86/1950 Zb., ktorého sa mal dopustiť tým, že 2. novembra 1949 ilegálne odišiel do nepriateľského zahraničia a od roku 1950 sa zdržuje v Austrálii.

Trestné stíhanie menovaného bolo uznesením Štátneho prokurátora v Bratislave z 23. decembra 1950 pod č. k. SPt III/II – 84/50 prerušené podľa § 88 ods. 1 písm. a/ zákona č. 87/1950 Zb.

Na návrh prokurátora Krajský súd v Bratislave uznesením zo 4. februára, sp. zn. 3 Nt III. 1/51, podľa § 287a zákona č. 87/1950 Zb. vyslovil za prepadnutý celý majetok obvineného J. K.. V dôvodoch tohto uznesenia sa uvádza, že obvinený J. K. sa dodnes na územie ČSR nevrátil, spáchal trestný čin proti štátu, a preto bolo potrebné vysloviť prepadnutie jeho majetku v prospech štátu. Toto rozhodnutie bolo konečné, pretože v tom čase účinný Trestný poriadok proti nemu opravný prostriedok nepripúšťal.

Zákon č. 119/1990 Zb. o súdnej rehabilitácii z 23. apríla 1990 zrušil právoplatné odsudzujúce súdne rozhodnutia vyhlásené v čase od 25. februára 1948 do 1. januára 1990, týkajúce sa skutkov spáchaných po 5. máji 1945, kvalifikovaných ako trestné činy taxatívne uvedené v § 2 ods. 1 písm. c/ (medzi ktorými je uvedený aj trestný čin opustenia republiky podľa § 95 zákona č. 86/1950 Zb.), ako aj všetky ďalšie rozhodnutia v tej istej veci na ne obsahovo nadväzujúce, a to ku dňu, kedy boli vydané.

Podľa § 2 ods. 2 veta prvá, citovaného zákona, rozhodnutie o tom, do akej miery je odsúdený účastný rehabilitácie, urobí súd aj bez návrhu.

Rozhodnutie súdu podľa § 2 ods. 2 má iba deklaratórny význam a z jeho znenia vyplýva, že súd rozhoduje ex offio (z úradnej povinnosti), pritom však nie je vylúčený ani návrh na takéto rozhodnutie. Zákon o súdnej rehabilitácii však nikde neuvádza, kto je oprávnený podať návrh na zrušenie rozhodnutia zo zákona. Okruh oprávnených osôb podať návrh upravuje § 5 tretieho oddielu citovaného zákona, ktoré sa vzťahuje na prieskumné konanie. Z toho dôvodu treba podľa analógie vychádzať z ustanovenia § 5 ods. 1 až 3.

Z prvej vety ustanovenia § 5 ods. 1 zákona č. 119/1990 Zb. o súdnej rehabilitácii v znení zákona č. 47/1991 Zb. z 30. januára 1991 a účinného od 1. marca 1991 vyplýva, že konanie sa začína na návrh odsúdeného, jeho príbuzných v priamom pokolení, jeho súrodenca, osvojiteľa, osvojenca, manžela alebo druha alebo na návrh osoby, ktorej práva alebo právom chránené záujmy boli rozhodnutím dotknuté. Navrhovateľka ako dedička po nebohom J. K. je teda v zmysle tohto ustanovenia osobou oprávnenou na podanie návrhu na súdnu rehabilitáciu.

Navrhovateľka podala prvý návrh na súdnu rehabilitáciu na Krajskom súde v Bratislave 11. mája 1992, pričom príslušná predsedníčka senátu prípisom z 26. júna 1992

pod sp. zn. 1 Rt 31/92 navrhovateľke stručne oznámila, že jej žiadosť o rehabilitáciu z dôvodu príslušnosti postúpili Krajskej prokuratúre v Bratislave.

Krajská prokuratúra v Bratislave následne prípisom z 10. júla 1992 pod sp. zn. RKv 18/92 navrhovateľke oznámila, že preskúmaním spisu býv. Štátnej prokuratúry v Bratislave sp. zn. SPt III/II-84/50 zistili, že trestné stíhanie proti J. K. bolo prerušené ešte v prípravnom konaní, preto je na konanie o súdnej rehabilitácii príslušná prokuratúra. Pokračovať v konaní v zmysle § 33 ods. 1 zákona o súdnej rehabilitácii však možno iba na návrh oprávnenej osoby (§ 5 ods. 1). Vzhľadom k tomu, že neb. J. K. bol iba jej švagor, nemožno ju ani jej deti považovať za osoby oprávnené podať žiadosť na súdnu rehabilitáciu, preto jej návrhu nemožno vyhovieť. Uvedené stanovisko krajská prokuratúra zaujala napriek tomu, že vyššie citovanou novelou zákonom č. 47/1991 Zb. bol rozšírený okruh osôb oprávnených podať návrh na súdnu rehabilitáciu.

Navrhovateľka ďalšiu svoju žiadosť z 8. marca 2010 adresovala Krajskej prokuratúre v Bratislave, pričom sa domáhala pokračovania v trestnom stíhaní v zmysle § 33 ods. 1 zákona o súdnej rehabilitácii. Vytýkala krajskej prokuratúre, že nebrala do úvahy jej pôvodnú žiadosť, hoci v nej uviedla, že jediným zákonným dedičom po J. K., zomrelom 28. decembra 1985 v Austrálii, bol jeho brat J. K. – jej manžel, ktorý zomrel 17. apríla 1987 a po jeho smrti sú zákonnými dedičmi ona a jej traja synovia. Pritom zákon č. 47/1991 Zb., ktorým sa rozšíril okruh osôb oprávnených na podanie žiadosti o súdnu rehabilitáciu bol v platnosti už dlhšiu dobu.

Na základe tejto žiadosti Generálna prokuratúra Slovenskej republiky listom z 27. apríla 2010 pod sp. zn. IV/1 Gn 414/09 navrhovateľke oznámila, že preskúmali zákonnosť postupu a rozhodnutia Krajskej prokuratúry v Bratislave vo veci sp. zn. 1 Kn 151/10, osobitne jej vybavenie z 10. júla 1992, pričom dospeli k záveru, že jej opakovaný podnet je dôvodný a vec vrátili krajskej prokuratúre s pokynom na ďalšie konanie.

Následne Krajská prokuratúra v Bratislave listom z 22. júla 2010 pod sp. zn. 1 Kn 151/10 navrhovateľke oznámila, že v čase pôvodnej žiadosti o súdnu rehabilitáciu bola oprávnenou osobou na podanie žiadosti a rozhodnutie o jej nepripustení do rehabilitačného konania bolo nesprávne a nezákonné. Zároveň však s poukazom na ustanovenie § 6 ods. 2 zákona o súdnej rehabilitácii uviedli, že nemožno vo veci pokračovať pre uplynutie trojročnej lehoty od účinnosti zákona č. 47/1991 Zb.

Na opakované žiadosti navrhovateľky zo 4. augusta a 17. novembra 2010 o pokračovanie v trestnom stíhaní podľa § 33 ods. 1 zákona o súdnej rehabilitácii, generálna prokuratúra prípsmi zo 6. októbra 2010, sp. zn. IV/1 Gn 414/10, a zo 7. decembra 2010, sp. zn. IV/1 Gn 1415/10, navrhovateľke oznámila, že došlo k pochybeniu zo strany prokuratúry pri vybavovaní jej žiadosti, avšak toto pochybenie pre uplynutie doby sa nedá napraviť.

Podľa názoru najvyššieho súdu v prerokúvanej veci došlo zo strany krajského súdu už pri prvej žiadosti navrhovateľky k pochybeniu, pretože nepochopil celkovú filozofiu zákona o súdnej rehabilitácii č. 119/1990 Zb., ktorého úlohou bolo napraviť krivdy spôsobené uplatňovaním ustanovení trestných zákonov, ktoré boli v rozpore s princípmi demokratickej spoločnosti a nerešpektovali občianske a politické práva a slobody zaručené ústavou a ktoré boli vyjadrené v medzinárodných dokumentoch a medzinárodných právnych normách.

Podľa § 33 ods. 2 zákona o súdnej rehabilitácii ustanovenia tohto zákona sa použijú obdobne na rehabilitáciu a odškodnenie osôb nezákonne zbavených osobnej slobody alebo majetku v súvislosti s trestnými činmi uvedenými v § 2 a 4 v období od 25. februára 1948 do 1. januára 1990, i keď nebolo začaté trestné stíhanie, pokiaľ nedošlo k plnému odškodneniu podľa skôr platných predpisov.

Vzhľadom na citované ustanovenie bolo povinnosťou krajského súdu už na základe prvej žiadosti navrhovateľky z 11. mája 1992 rozhodnúť o súdnej rehabilitácii jej neb. švagra J. K.. Nebol dôvod na odstúpenie jej žiadosti krajskej prokuratúre. V prípade J. K. bolo síce trestné stíhanie podľa vtedy platných predpisov prerušené, ale nezákonné rozhodnutie o prepadnutí celého majetku obvineného vydal na návrh prokurátora Krajský súd v Bratislave. Na veci nič nemení ani skutočnosť, že toto rozhodnutie vydal krajský súd podľa vtedy účinných procesných predpisov. Neobstojí tvrdenie krajského súdu uvedené v závere napadnutého uznesenia, že rozhodnutie o prepadnutí majetku nemalo sankčný charakter. Treba si uvedomiť v akej dobe a na základe akých predpisov bolo toto rozhodnutie vydané.

Podľa zistenia najvyššieho súdu sa proti neb. J. K. viedlo trestné stíhanie pre trestný čin opustenia republiky podľa § 95 zákona č. 86/1950 Zb., pretože 2. novembra 1949 odišiel ilegálne do nepriateľského zahraničia a od roku 1950 sa zdržuje v Austrálii. Tu sa zdržiaval až do svojej smrti. V čase jeho odchodu bol platný Trestný poriadok v znení zákona č. 87/1950 Zb., ktorý v siedmej hlave tretieho oddielu upravoval

aj osobitný druh konania proti ušlému, konkrétne v ustanoveniach § 238 až § 241. Vykonať prípravné konanie proti ušlému tak, ako ho pozná aj dnešná úprava, priniesol až nový Trestný zákon v znení zákona č. 140/1961 Zb.

Z ustanovenia § 238 citovaného zákona vyplýva, že ak nemôže byť osoba, na ktorú bola podaná obžaloba, postavená pred súd, pretože sa vyhýba trestnému stíhaniu pobytom v cudzine alebo sa ukrýva, vykoná súd na návrh prokurátora konanie proti ušlému; návrh možno urobiť zároveň s podaním obžaloby.

Uvedený postup bolo možné aplikovať až v konaní pred súdom aj to len na návrh prokurátora. Keďže sa J. K. zdržiaval v cudzine nebolo možné proti nemu konať, ani ho odsúdiť prípadne aj trestom prepadnutia majetku, a preto prokurátor podľa § 88 ods. 1 písm. a/ Tr. por. prerušil trestné stíhanie.

V tomto období odišlo ilegálne do zahraničia mnoho čsl. občanov, zrejme aj majetných a pritom vládna moc nemohla v zmysle vtedy platných predpisov, keďže neboli právoplatne odsúdení siahnuť na ich legálne nadobudnutý majetok. Z toho dôvodu bol prijatý 30. októbra 1952 zákon č. 67/1952 Zb., ktorým sa menil Trestný poriadok v znení zákona č. 86/1950 Zb. a ktorý nadobudol účinnosť od 1. marca 1953. Uvedeným zákonom sa za ustanovenie § 287 vložilo nové ustanovenie § 287a v tomto znení:

„Ak obvinený ušiel do cudziny alebo neuposlúchol úradnú výzvu, aby sa v určenej lehote na územie Československej republiky vrátil, rozhodne súd na návrh prokurátora, že zaistený majetok pripadá štátu.“

Rozhodnutie v zmysle citovaného ustanovenia urobil príslušný súd na neverejnom zasadnutí a proti takémuto uzneseniu súdu nebol možný opravný prostriedok. Návrh v zmysle tohto ustanovenia mohol podať prokurátor aj v prípadoch, kde pred účinnosťou tohto zákona došlo k prerušeniu trestného stíhania proti takému obvinenému podľa § 88 ods. 1 písm. a/ Tr. por. Uvedenou novelou Trestného poriadku sa fakticky preniesla hmotnoprávna sankcia do oblasti procesného práva.

V zmysle tohto ustanovenia postupoval v posudzovanej veci aj príslušný prokurátor, a preto podal na súd návrh na prepadnutie majetku obvineného J. K., ktorému Krajský súd v Bratislave uznesením zo 4. februára 1955 vyhovel. Odsudzujúce rozhodnutie teda existuje,

ako ináč nazvať rozhodnutie súdu, ktorým bez akéhokoľvek dokazovania pozbaví občana jeho majetku. Z ustanovenia § 2 ods. 1 zákona o súdnej rehabilitácii totiž vyplýva, že sa zrušujú *ex lege* (zo zákona) a *ex tunc* (od počiatku svojho vydania) všetky rozhodnutia súdov, nielen rozsudky. Preto bolo povinnosťou krajského súdu v zmysle tohto ustanovenia deklarovať, že uznesenie Krajského súdu v Bratislave zo 4. februára 1955, sp. zn. 3 Nt III. 1/51, je zo zákona zrušené a zrušené sú tiež ďalšie rozhodnutia v tej istej trestnej veci na toto rozhodnutie obsahovo nadväzujúce, a to ku dňu ich vydania. Krajský súd sa mal obmedziť iba na skúmanie, či v prípade J. K. išlo o trestný čin vymenovaný v ustanovení § 2 ods. 2 písm. a/ – f/ zákona o súdnej rehabilitácii.

Nakoľko tak krajský súd neurobil, musel jeho pochybenie napraviť Najvyšší súd Slovenskej republiky, ktorý na základe sťažnosti navrhovateľky M. K. napadnuté uznesenie krajského súdu podľa § 194 ods. 1 písm. a/ Tr. por. zrušil a rozhodol tak, ako je uvedené vo výrokovej časti tohto uznesenia.

Uznesenie bolo prijaté jednomyselne.

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu sťažnosť nie je prípustná.

V Bratislave 11. mája 2011

JUDr. Juraj K l i m e n t, v. r.
predseda senátu

Vypracoval: JUDr. Peter Szabo

Za správnosť vyhotovenia: Mgr. Monika Ivančíková